

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Ketvirtasis Lietuvos pastebėjimas 55-ojoje Venecijos bienalėje

2013-11-04

ŽURNALAS: NAUJASIS ŽIDINYS-AIDAI

TEMA: Šiuolaikinis menas

AUTORIUS: Elona Lubytė

DATA: 2013-11

Saulėtą šeštadienio, birželio pirmosios rytą venecijiečiai džiaustė ką tik išskalbtus skalbinius. O iš viso pasaulio į miestą *suplaukę* menininkai, meno kritikai, kuratoriai, galerininkai, žiniasklaidos atstovai skubėjo į miesto sodus (*Giardini*). Ten, kur jau 118 metų vyksta, nutrūkdavęs tik pasaulinių karų metu, seniausias šiuolaikinio meno renginys – Venecijos bienalė. Šįmet jau 55-ąją kartą¹. Tiksliau, 88 nacionalinių paviljonų ir kuratorinės Massimiliano Gioni parodos „Enciklopediniuose rūmuose“ (ši paroda eksponuota miesto soduose esančiame Italijos paviljone ir Arsenale) atidarymas, kurio metu teikiami *geidžiamiausi* šiuolaikinio meno pasaulio apdovanojimai².

Lietuva parodoje, lyginant su kitomis šalimis senbuvėmis, yra naujokė, tačiau negausūs mūsų pasirodymai iki šiol buvo labai sėkmingi. Šiais metais mus ir vėl pastebėjo! 2005 m. į geriausiųjų trejetuką buvo įtraukta Jono Meko paroda „Mažų ir asmeniškų dalykų svarba didžiųjų užmojų laikais“ (komisarai Liutauras Pšibilskis ir Lolita Jablonskienė), 2007 m. – specialų paminėjimą pelnė Nomedos ir Gedimino Urbonų projektas „Villa Lituania“ (komisaras Simon Rees), 2011 m. žiuri diplomą – Dariaus Mikšio kuruotas projektas „Už baltos užuolaidos“ (komisaras Kęstutis Kuizinas). Šį kartą sulaukėme specialaus paminėjimo „už kuravimo formos originalumą, dvi šalis sujungusį į vieną patirtį“. Juo įvertintas jungtinis Kipro ir Lietuvos paviljonas „oO“, įsikūręs vienoje Venecijos sporto salių (*Palasport Arsenale*, kuratorius Raimundas Malašauskas, komisarai Jonas Žakaitis, Aurimė Aleksandravičiūtė, galerija „Tulips & Roses“). Mūsų šaliai paviljono ekspozicijoje atstovavo būrys skirtingų kartų ir šalių menininkų: išeivijos tapytojas Kazys Varnelis (1917-2010), fotografas Algirdas Šeškus (g. 1945), sovietmečio humoristė, vaikų rašytoja Vytautė Žilinskaitė (g. 1930), menininkas Gintaras Didžiapetris (g. 1985), Elena Narbutaitė (g. 1984), Liudvikas Buklys (g. 1984), Mortenas Norbye Halvorsenas (g. 1959, Norvegija), Jasonas Dodge'as (g. 1969, JAV), Gabrielis Lesteris (g. 1972, Olandija), Dexteris Sinisteris (g. 1973, JAV).

Dalyvaujant tokiaame renginyje būti pastebėtiems – svarbu. Neatsitiktinai nežiūrint nuolat pasigirstančios kritikos dėl *senstelėjusio* nacionalinio meno naujienu pristatymo būdo, norinčiųjų dalyvauti Venecijos bienalėje šalių skaičius tebeauga, o šiemet pasiekė ir rekordinį skaičių – 88. Pirmą kartą renginyje prisistatė Bahamų salos, Bahreinas, Dramblio Kaulo Krantas, Kosovas, Kuveitas, Maldyvai, Paragvajus, Tuvalu ir pagaliau prisijungęs Vatikanas.

Arsenale, *Giardini*, mieste vykstančius bienalės renginius papildė 47 lydintieji, tad viską pamatyti tampa neįmanoma. Labiausiai gaila, kad nespėjau pamatyti Germano Celant'o kartu su „Fondazione Prada“ atkurtos legendinės, konceptualizmo ir minimalizmo pradžią žyminčios 1969 m. Haraldo Szeemanno parodos „Kai požiūris tampa forma“ (*When attitudes become form*) rekonstrukcijos.

Apie pergales ir dalyvavimą

Šiandien Venecija vilioja atvykstančiuosius istoriniais paminklais ir tarptautinių renginių gausa. Šį sezoną mieste vyko ne tik 55-oji Venecijos bienalė, kuri kas antri metai dalijasi ekspozicine erdve su tarptautine architektūros paroda³. Kultūros renginių mėgėjai rinkosi į 70-ąją tarptautinį filmų, 57-ąją šiuolaikinės muzikos, 42-ąją tarptautinį teatrų festivalius. Kultūrinių paslaugų pasiūla ir paklausa sparčiai auga. Dėl to kultūra tampa ne tik svarbia laisvalaikio praleidimo, estetinio skonio ugdymo, bet ir politinio atstovavimo priemone. Čia raiškios sąsajos su didžiąja politika, veikiau politiniu korektiškumu, kai, siekiant santarvės ir sutarimo, svarbus tampa visų, *mažo* ir *didelio*, *pripažinto* ir *nežinomo* dalyvavimas drauge. Ar ne tai liudija Angolos „Aukso liūtas“?! Kartu vis dažniau prabylama apie bendradarbiavimo, partnerystės svarbą. Vokietija ir Prancūzija, pasikeisdamos paviljonais ir menininkais, mini 50 metų sukaktį, kai buvo pasirašyta Eliziejaus sutartis (tapusi vienu iš žingsnių dabartinės ES link), žymėjusi siekį bendradarbiauti ir derinti pozicijas užsienio politikos klausimais, nutraukiant ilgametį karinių konfliktų nulemtą priešišumą.

Šaltojo karo laikais, *šiapus* geležinės uždangos, Sovietų Sąjungos menininkas tarptautiniame kontekste atsirasdavo tik atliepdamas oficialų ideologinį kanoną. Lietuvos XX a. skulptūros patriarcho Juozo Mikėno 1938 m. marmurinė „Moters galva“ 1962 m. Sovietų Sąjungos paviljone Venecijos bienalėje buvo pristatyta neatsitiktinai. Tarpukariu studijavęs Paryžiuje, „Ars“ grupės narys, reljefo Baltijos šalių paviljonui 1937 m. Paryžiaus pasaulinėje parodoje, alegorinės skulptūros Lietuvos paviljonui 1939 m. Niujorko tarptautinėje parodoje autorius, už 1947 m. paminklą sovietų kariuomenei Kaliningrade apdovanotas Stalino premija, „užėmė tvirtas pozicijas tarp valstybės globojamų meno kūrėjų. [...] [Studijuodamas] Europoje, jis perėmė ir būdingą tiems laikams neotradicionalizmo stilistiką, kuri ypač paplito totalitarizmo šalyse, įgijusi naujos akademinės doktrinos statusą“⁴.

Tad šiandien, bent jau Europoje supaprastėjus judėjimui tarp atskirų šalių ir dėl to sparčiai kintant pokolonijinės meno scenos kūrybinės raiškos būdams, tarptautinės integracijos siekiantys menininkai migruoja iš periferijos į centrą – Niujorką, Londoną, Paryžių, Berlyną ir kt., kur koncentruojasi šiuolaikinės meno rinkos institucinės galios agentai – didieji muziejai, žymiausios parodų salės, meno galerijos, įtakingi meno aukcionai. Kad ši strategija veiksminga, liudija publikos simpatijos, tekusios menininkės Anri Sala (g. 1974, Albanija) video ir garso instaliacijai, atstovavusiai

Prancūziją, įsikūrusią Vokietijos paviljone ir įvaizdinusiai Maurice'o Ravelio pjesės kairei rankai atlikimą.

Šiame kontekste paminėtini keli postūmiai, paspartinę lietuvių meno sinchronizaciją su tarptautiniais procesais, o kartu ir mūsų matomumą Venecijoje. Turbūt turėjo reikšmės Vytauto Landsbergio sovietmečio ryšiai su *fluxus* ideologu Jurgiu Mačiūnu (1931-1978), Lietuvai atgavus nepriklausomybę atvėrę naujas skirtingų kartų menininkų tarptautinio bendradarbiavimo galimybes ir ne vieną jauną ambicingą talentą atvedę į Niujorką, kur jie mielai leidosi Meko globojami. Svarbiais naujausiųjų laikų impulsais tapo lietuvių išeivijos menininko Kęstučio Zapkaus pedagoginė veikla Vilniaus dailės akademijos tapybos katedroje 1992 m. ir jo studentų paroda „Geros blogybės“ (1993) Šiuolaikinio meno centre. Vienas šios grupės menininkų Žilvinas Kempinas (g. 1969), šiuo metu gyvenantis ir kuriantis Niujorke, atstovavo Lietuvai 2009 m. Venecijos bienalėje (kuratorė Laima Kreivytė, komisarė Laura Rutkutė, galerija „Vartai“). Nedera pamiršti pirmaisiais nepriklausomybės metais atvirumą ir integraciją skatinusio JAV filantropo George'o Soroso Šiuolaikinio meno centro veiklos Lietuvoje (1993-1999), kurią vainikavo pirmojo mūsų šalies paviljono 1999 m. Venecijos bienalėje (menininkai Eglė Rakauskaitė ir Mindaugas Navakas, komisarė Lolita Jablonskienė) atidarymas.

Šios aplinkybės ir sudaro foną, kuriame pirmuosius savarankiškus žingsnius, 1995-2006 m. dirbdamas Vilniaus Šiuolaikinio meno centre žengė jungtinio Kipro ir Lietuvos paviljono kuratorius ir menininkas Raimundas Malašauskas (g. 1975). Jo sėkmingą tarptautinę karjerą patvirtina dalyvavimas ir kitos įtakingos šiuolaikinio meno parodos „Documenta 13“ (2012) kuratorių komandoje. Smagu, kad kurdamas savo tarptautinę reputaciją, atsigręžęs į *gimtuosius krantus*, jis bendradarbiavo su į tarptautinę meno rinką siekiančia išsiveržti, šiais metais mūsų šalį Venecijoje atstovaujančia galerija „Tulips & Roses“ (2008-2013, Vilnius-Briuselis, galerininkas Jonas Žakaitis). O galerijai nutraukus veiklą, Malašauskas tapo vienu iš steigimo tarybos, padedančios įgyvendinti naują tarptautinio meno ir švietimo centro „Rupert“ projektą Vilniuje, nariu.

Tačiau Gioni kuruotuoje pagrindinėje bienalės parodoje arba už jos eksponatų bei eksponentų šmėžuojančiame geopolitiniame šiuolaikinio meno pasaulio žemėlapyje Lietuvos, kaip ir mūsų kaimynų latvių bei estų, o ir didžiumos Vidurio europiečių, išskyrus čekus ir lenkus, vis dar nėra. Šiapus Geležinės uždangos buvusiam regionui, kaip ir didžiojoje politikoje, tebeatstovauja Rusija.

Galbūt kažkas keičiasi, jei kvietęs nesureikšminti meno varžybų bei pergalių, Kipro ir Lietuvos paviljonas sulaukė kritikų ir bienalės žiuri simpatijų.

Apie posovietinių patirčių vertes

XX a. pabaigoje prabilta apie patirčių ekonomiką (angl. *the experience economy*) – siekį, pasitelkus estetiškes-emocines priemones, tarsi teatro scenoje atgaivinti buvusias ar kurti naujas patirtis: „Juk net jei patirčių režisierių darbo rezultatas laikinas, tai žiūrovų išgyventos patirtys atmintyje išlieka amžinai“⁵.

Šiuolaikinio meno rinkoje Šaltojo karo epochos sovietmečio patirčių įmeninimas yra ne

naujas, o jau turintis simbolinę ir ekonominę vertę reiškinys. Tarptautinėje meno scenoje gerai žinomi sovietmečio praeities įvykius rekontekstualizuojantys, Lietuvą 2001 m. Venecijos bienalėje (komisaras Kęstutis Kuizinas) atstovavusio Deimanto Narkevičiaus kūriniai („Kartą XX amžiuje“, 2004; „Aplankant Soliarį“, 2007; „Nesprogusios bombos poveikis“, 2008). Garsus ir estės Kristinos Norman projektas „Po karo“ (2009), rodytas užpraėjusioje Venecijos bienalėje.

Sovietinės patirties unikalumą ir smalsumą jos išgyvenimams gerai supratur Lietuvos paviljono rengėjai pakvietė žiūrovus į tos patirties viešinimui tinkantį, su istorine Venecijos aplinka disonuojantį ir dėl to dar įdomesnę funkcionalistinį sporto salės pastatą. Įžengę į šią erdvę patenkame į patirčių režisieriaus Malašausko „vaikystę sovietiniame vaikų darželyje“. Mus lydi Vytautės Žilinskaitės pasakų personažai „Teleoželis“, „Robotas ir peteliškė“. „Jų kūnai spindi naujuose dariniuose [...]. Vanduo teka TV ekrane lyg rytdienos anonsai. Griūva kibernetikos protokolai. [...] Tikriausiai jie mums sufleruoja, kad rašome ne ateičiai, o kartu su ateitimi.“⁶ Vaikstant po paviljoną kyla daugybė klausimų, kurie taip ir lieka neatsakyti. Kiek kvėpės Dodge'o ant arenos grindų išbarstyti pušų spygliai? Ar kam Venecijoje rūpi Didžiapetrio ir Buklio pristatoma Lietuvos orų prognozė? Kodėl net ir atidarymo dieną neveikė efemeriškasis lazerio šviesų ir dūmų Narbutaitės kūrinys!? Stebėdama jaunų, jau naujosios nepriklausomybės metais augusių, sparčiai tarptautinį pripažinimą pelniusių lietuvių menininkų darbus, pasigendu raiškesnių kūrėjų patirčių ir vertybinių nuostatų *įvaizdinimo*. Jų kūriniai – tarsi kuratoriaus „minties ekspedicija į savo pačios atominę erdvę, kurioje apstu ir istorijos, ir ateities. Kai sakoma „mintis“, paprastai iškart pagalvoji apie ją mąstantį individą. Bet įdomu, kaip atrodo mintis, kurioje individas – tik viena iš sudedamųjų dalių“⁷. Atliepdami kuratoriaus sumanymą, kūriniai *ištirpsta* aktyvioje gelžbetoninių sporto rūmų tūrių aplinkoje. Nesutinku su tokiu autoriaus *numarinimu* dėl slėpiningo kuratoriaus pasakojimo išpūdingumo. Ypač kai kalbame apie besiformuojančių, o ne savo kūrybinę raišką jau įteisintų menininkų (Kazys Varnelis, Algirdas Šeškus) kūrybą. Pasitikėjimas vedliu slopina kūrėjo savivokos ir saviraiškos instinktus. Dar XIX a. prancūzų entomologas Jeanas Henri Fabre atkreipė dėmesį į šilkverpių gebėjimą plonu siūlu nužymėti judėjimo taką link maisto, vešlios žalumos. Tai atlieka vedlys, kurio nužymėtu taku seka ir jį platina kiti. Tačiau pakanka vedlį perkelti ant indo, kuriame auga vešlus augalas, briaunos, ir jį sekantys šilkverpiai, aplenkdami šalia esančią maisto oazę, pradeda suktis ratu!

Dideliame renginyje visada smagiai aptikti aiškiai išsakomą menininko poziciją. Didžiosios Britanijos paviljonas kviečia patirti Jerremy Delleris „Anglijos magiją“ (*English Magic*). Neapsigaukime. Pakviesti išgerti angliškos arbatos puodelį nebūtinai atsidursime senojoje gerojoje Anglijoje! Viena paviljono freskų vaizduoja socialistą poetą ir menininką, Meno ir amatų sąjūdžio ideologą Williamą Morrisą (1834–1896), žemyn į Venecijos įlanką sviedžiantį rusų oligarcho Romano Abramovičiaus jachtą „Luna“ (praėjusioje Venecijos bienalėje stovėdama prie *Giardini* jachta lankytojams užgriozdino visą krantinę, aptvėrė jos dalį lynais, kuriuos dar saugojo ir apsauginiai). Šalia eksponuojami Morriso audiniai ir jų marginimui naudotų medinių klišių rinkinys, liudijantys kūrybos galią prieš pasipuikavimui švaistomus pinigus, bei Rusijos perestrojkos laikų vaučeriai, leidę milijonieriui skurstančioje šalyje sparčiai praturtėti. Kandaus menininko dėmesio nepavyko išvengti ir karališkajai šeimai. Kita paviljono freska vaizduoja, kaip aštrūs javinės lingės (*circus cyneus*) nagai įkalino karališkosios šeimos „Range Rover“ (šiuo automobiliu su draugu važiuodamas princas Haris,

įtariama, pašovė du minėtos nykstančios rūšies paukščius).

Paviljone skamba muzika. Tai pučiamųjų ir mušamųjų orkestras iš Pietų Londono įgarsina visus paviljono freskų siužetus apjungiantį filmą *Ooh-oo-hoo ah-ha yeah*. Jį žiūrėjau su į atidarymo iškilmes koncertuoti atvykusiais skirtingų tautybių orkestrantais, kurie iš ekrano sklindančius muzikinio ritmo garsus papildė džiaugsmingais šūksniais, pasigirsdavusiais ekrane atpažinus save ir kolegas. Pasirodo, ir šiuolaikinis menas gali priklausyti liaudžiai!

Apie meno kūrėjus

Gioni paroda „Enciklopediniai rūmai“ – tai antropologinis tyrimas, siekiantis išsiaiškinti, ar ir kaip galima įvaizdinti žinias. Atsigręždamas į *fin de siucle*, XIX-XX a. sandūrą, įtraukdamas į savo *laikiną muziejų* (kustkamerą) marginalus, savamokslius menininkus, kuratorius tarsi tęsia „Documenta 13“ (2012) atvertą kito požiūrio į kūrybos prigimtį paieškas.

Raktiniu parodos eksponatu tampa 1955 m. į JAV patentų biurą pristatytas italų kilmės pensilvaniečio Marino Auriti garaže sukonstruotas 136 aukštų „Enciklopedinių rūmų“, kuriuose turėjo būti pristatyti visi didieji pasaulio atradimai ir išradimai, maketas.

Stengdamasis pažinti absoliutaus žinojimo trauką, kartais tampančią manija, vaizdinių (sapnų, haliucinacijų, regėjimų) prigimtį bei siekdamas priminti egzistencinę meno paskirtį, kuratorius šalia profesionalų į parodą įtraukia savamokslių, tarp jų ir mokslininkų darbus.

Centrinė *Giardini* paroda pradedama nuo salės, skirtos vieno garsiausių XX a. psichoanalitiko Carlo Gustavo Jungo (1875–1961) *Raudonajai knygai* (1914–1930). Asmeniniam naudojimui 16 metų kurtoje ir tik 2010 m. plačiai publikai pristatytoje knygoje psichoanalitikas kruopščiai fiksavo savo vizijas. Aptinkame ir prancūzų filosofo mistiko Roger Caillois (1913–1978) retų akmenų, kurių raštuose mokslininkas regėjo „universalią sintaksę“, vieningą estetinę kalbą. Susipažįstame su švedų menininkės mistikės Hilmos af Klint (1862–1944) abstrakčiais paveikslais. Baigusi meno studijas ir susidomėjusi spiritizmo seansais, ji ėmėsi ant didelių drobių tapyti tai, ką jai kuždėjo vėlių balsai. Savo darbus ji leido rodyti tik 20 metų po mirties. Tačiau šiandien susidomėjimas menininkės kūryba auga, iki spalio pradžios Berlyne, Nacionalinėje galerijoje („Muziejus šiandienai“ buv. Hamburgo geležinkelio stotyje) veikė didelė personalinė jos paroda.

Su Apšvietos epochos enciklopedisto kruopštumu tyrinėdamas kūrybinės raiškos paribius ir primindamas garsius vardus (kuratorinę Cindy Cherman parodą, įterptą į Gioni konstruojamą diskursą Arsenalo erdvėje, skulptorių Walterio De Maria, Richardo Sera, eksperimentinės animacijos pradininko Stano VanDerBeeko (1927–1984) darbus), pristatydamas ir jaunuosius kūrėjus, kuratorius tarsi ieško atsakymo į klausimą – ką reiškia būti menininku šiandien? Jam įdomus kūrėjas, „kuris šiandienėje realybės magmoje sugeba sukurti stiprų vaizdinį, kalbą, neigiančią šiuolaikinei vizualiajai kultūrai būdingą supaprastinimą“. Tačiau, įvertindamas didžiųjų pradininkų indėlį, kuratorius kviečia susimastyti, kodėl didžiumai jų taip ir nepavyko pasiekti tikslo?

Apie sprendimų priėmimo technologiją

Jungtinio Kipro ir Lietuvos paviljono atidarymo metu menininkė Eglė Rakauskaitė pristatė į programą neįtrauktą performansą. Apsirengusi pučiamųjų orkestro uniforma, menininkė rankoje laikė trimitą, kurį puošė vėliavėlė su išsiuvinėtu užrašu „Lietuva – savizudžių šalis Nr. 1 pasaulyje“.

Gal taip (pirmą kartą 1999 m. Lietuvai Venecijos bienalėje atstovavusi) menininkė bandė atkreipti dėmesį į nepakankamą valstybės dėmesį savo šalies piliečiams ir menininkams? Tačiau šiandien meno pasaulyje šlovė ir pripažinimas neužsitarnaujami visam gyvenimui. Juk būtent į kūrybinio akto iracionalumą ir tai, kad ne visada meno kūrėjo tikslai yra susiję tik su pripažinimu ir ekonominiu pelnu, ir siekė atkreipti dėmesį kuratorinė Gioni paroda. Nūdienos pliuralistinėje, sparčiai kintančioje ir jaunėjančioje šiuolaikinio meno rinkoje egzistuoja „ne tik greito menininko iškilimo, bet ir išnykimo be pėdsakų galimybės“⁸. O remdama menininkų dalyvavimą Venecijos bienalėje valstybė tik suteikia prisistatymo galimybę, tačiau neprisiima atsakomybės, jei tai nenutinka ar nutinka ne visiems.

Sprendimas, kas atstovaus mūsų valstybei Venecijos bienalėje, nuo 2002 m. priimamas skelbiant viešą konkursą. Jame turi dalyvauti ir menininko kandidatūrą pristatanti institucija, kuri prisiima vadybinę (organizacinę) atsakomybę už projekto įgyvendinimą. Mat valstybė per projektinio finansavimo programas Lietuvos atstovavimui Venecijos bienalėje skiria fiksuotą 500 000 Lt sumą, kurios niekada neužtenka. Todėl šalia kitų organizacinių rūpesčių, pavyzdžiui, ekspozicinės erdvės paieškos, meno kūrinių transportavimo, eksponavimo ir kt., vykdytojams tenka ieškoti papildomų finansavimo šaltinių, rėmėjų, partnerių. Kiekvieno projekto atveju ši suma būna skirtinga. Pritrauktos sumos svyruoja nuo 10 iki 35%⁹ šalia valstybinių subsidijų pritrauktų lėšų. Tačiau akivaizdu, kad per visą Lietuvos dalyvavimą Venecijos bienalėje brangiausiu tapo šiemetinio jungtinio Kipro ir Lietuvos paviljono projektas, kurio įgyvendinimu rūpinosi „Tulips & Roses“ galerija.

Tenka pripažinti, kad mūsų šalyje, kur šiuolaikinio meno institucijoms suskaičiuoti užtektų vienos su puse rankos pirštu, sunku išvengti situacijos, kai „stambių meno institucijų proteguojamas ir Kultūros ministerijos remiamas meinstrymas monopolizuoja šiuolaikinio meno lauką“¹⁰. Statistika liudija, kad nuo 1999 m. Lietuvai Venecijos bienalėje atstovavo šios organizacijos: George'o Soroso Šiuolaikinio meno centras (1999), Šiuolaikinio meno centras (2001, 2007, 2011), Šiuolaikinės dailės informacijos centras (2005; centras suformuotas George'o Soroso Šiuolaikinio meno centrui nutraukus veiklą ir integruotas į Lietuvos dailės muziejų), Lietuvos dailininkų sąjunga (2003, Svajonės ir Pauliaus Stanikų pristatymas), galerijos „Vartai“ (2009) ir „Tulips & Roses“ (2013). Panašu, kad vykdant atranką, atskirti menininką ir jį pristatančią instituciją dėl jau minėto vidinės rinkos žaidėjų negausumo kol kas vargu ar įmanoma. Tačiau esama ir kitų būdų ištrūkti iš uždaro galingųjų organizacijų rato. Rinkoje turėtų atsirasti naujų žaidėjų. To požymių jau esama. Vienas jų – 2009 m. Danguolės Butkienės ir verslininko Viktoro Butkaus iniciatyva įsteigtas Modernaus meno centras, siekiantis sukaupti reprezentatyvų modernaus ir šiuolaikinio Lietuvos vaizduojamojo meno nuo šešto dešimtmečio iki šių dienų fondą ir padaryti jį prieinamą visuomenei per edukacinę, leidybinę, parodinę veiklą. Modernaus meno centras savo projektus vykdo bendradarbiaudamas su skirtingų kartų menotyrininkais ir meno

kritikais bei ugdydamas savo tyrėjų ir kuratorių komandą. Per kelis gyvavimo metus Modernaus meno centras iš Lietuvos menininkų išigijo apie 3000 tapybos, grafikos, fotografijos, videomeno, skulptūros kūrinių (kolekcijos kuratorė Raminta Jurėnaitė). Gretinant privačios iniciatyvos ir mūsų valstybės dėmesį šiuolaikiniam menui, pakaktų prisipažinti, kad po 2009 m. Nacionalinės dailės galerijos atidarymo, Lietuvos muziejaus kolekcija nepasipildė nė vienu šiuolaikinio meno kūriniu! Galbūt Lietuvai Venecijos bienalėje galbūt netrukus atstovaus ir Modernaus meno centras?!

¹ 55-oji Venecijos bienalė vyksta iki lapkričio 24 d.

² Apdovanojimus skiriančią tarptautinę žiuri sudarė Sofra Hernández Chong Cuy (Meksika), Francesco Manacorda (Italija), Jessica Morgan (Didžioji Britanija), Bisi Silva (Nigeria), Ali Subotnick (JAV). „Aukso liūtais“ už viso gyvenimo kūrybą apdovanotos tapytojos vienietė Maria Lesing (g. 1919) ir turinietė Marisa Merz (g. 1926). „Aukso liūtas“ už geriausią nacionalinį paviljoną atiteko pirmą kartą renginyje dalyvaujančiai Angolai, menininkui Edsonui Chagasui (1977) už šalies sostinės Luandos prieštarų perteikimą fotografijų cikle „Rasta ne atimta“. „Aukso liūtas“ geriausiam menininkui – britui Tino Segalui (g. 1976) už naujo požiūrio į žinias, mitą ir kultūrą perteikimą, kuriant su neprofesionaliais atlikėjais performansą „Ši pažanga“. „Sidabrinis liūtas“ jaunajam menininkui – prancūzei Camile Henrot (g. 1978) už videoinstaliaciją „Didysis nuovargis“ (*Grosse Fatigue*), antropologiškai įvaizdinančią patirtį, sukaupę tyrinėjant nacionalinius muziejus ir archyvus.

³ 2014 m. vyks jau 14-oji tarptautinė architektūros paroda.

⁴ Giedrė Jankevičiūtė, „Kūrės viešumai“, in: *Klasikos ilgesys: Juozo Mikėno kūryba tarp Paryžiaus ir Lietuvos: Parodos katalogas*, sudarytojos Giedrė Jankevičiūtė, Elona Lubytė, Vilnius: Lietuvos dailės muziejus, 2001, p. 14-15.

⁵ B. Joseph Pine II, James H. Gilmore, *The Experience Economy: Work is Theater & Every Business a Stage*, Boston: Harvard Business School Press, 1999, p. 7.

⁶ Raimundas Malašauskas, „Įžanga“, in: Vytautė Žilinskaitė, *Three Tales / Trys pasakos*, iliustracijos Mariana Castillo Deball, Vilnius: Užupio fenomenas, 2013, p. 33.

⁷ Tarptautinė paroda „oO“ Lietuvos paviljone, Venecijoje, in: artnews.lt, 2013-05-29, in:

prieiga	per	internetą:
---------	-----	------------

<http://www.artnews.lt/tarptautine-paroda-oo-lietuvos-paviljone-venecijoje-19032>.

⁸ *Understanding International Art Markets and Management*, edited by Iain Robertson, London and New York: Routledge, 2005, p. 29.

⁹ Pavyzdžiui, įgyvendindama Žilvino Kempino pristatymo Venecijos bienalėje projektą „Vartų“ galerija pritraukė ir investavo 35% lėšų.

¹⁰ Laima Kreivytė, „Dramblio apžiūrinėjimas: Trys pasakojimai apie tai, kas įsiminė, patiko ar nepatiko 55-ojoje Venecijos meno bienalėje“, in: *7 meno dienos*, 2013-06-14.

